

Ю. Ю. Вергелюк,
к. е. н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Yu. Vergeliuk,
PhD in Economics, associate professor of department of financial markets,
University of the state fiscal service of Ukraine, Irpin

THEORETICAL BASICS OF FORMATION OF THE FINANCIAL MARKET'S TAX POTENTIAL

У статті обґрунтовано необхідність окреслення теоретичних засад формування податкового потенціалу фінансового ринку, що й зумовило формулювання мети: узагальнення та систематизація та вдосконалення існуючих теоретичних положень формування податкового потенціалу фінансового ринку. Здійснено огляд наукових підходів щодо трактування сутності поняття "податковий потенціал", серед яких вивчено та критично оцінено суб'єктивний та ресурсний підходи. Вдосконалено класифікацію податкового потенціалу, зокрема в частині доповнення ознак. Встановлено, що податковий потенціал фінансового ринку перебуває в ієрархічній підпорядкованості фіскального потенціалу країни. Із позиції ресурсного підходу до трактування податкового потенціалу, запропоновано визначення податкового потенціалу фінансового ринку. Здійснено опис факторів, що впливають на формування податкового потенціалу фінансового ринку. Теоретичні засади формування податкового потенціалу лежать в основі практичного дослідження у цьому напрямі, зокрема аналізі податкового потенціалу фінансового ринку.

In the article is substantiated the need to identify the theoretical basics of formation of the financial market's tax potential that caused the formulation of the main aim: generalization, systematization and improvement of existing theoretical basics of formation of the financial market's tax potential. Reviewed scientific approaches on the interpretation of the essence of the concept "tax potential" and among them are studied and critically evaluated subjective and resource approaches. Also was improved the classification of tax potential in part of adding the features. It is found that the financial market's tax potential is in a hierarchical subordination with the fiscal potential of the country. Based on the resource approach to the interpretation of tax potential, was proposed the definition of the financial market's tax potential. The description of the factors that influence formation of the financial market's tax potential was made. Theoretical basics of the formation of the tax potential are the basement of the practical research in this direction, in particular in the analysis of the financial market's tax potential.

Ключові слова: податковий потенціал, фінансовий ринок, фактори впливу, фінансові послуги, податкові надходження, бюджет, податки.

Keywords: tax potential, financial market, factors of influence, financial services, tax revenues, budget, taxes.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Фінансовий ринок будь-якої країни є плацдармом продукування прибутків учасників, а з іншої сторони — джерелом створення вартості, що згодом переформатовується у джерело оподаткування. В умовах посткризового відновлення економіки, коли особливих втрат зазнав не лише реальний сектор економіки, а й фінансовий, що знайшло прояв у тому, що ряд фінансових установ не отримують прибутків, питання збільшення податкового потенціалу набуває чималої актуальності. Чим вищими є обсяги та якість фінансових послуг, тим більшою є ефективність фінансового ринку в цілому, а у тому числі і його податковий потенціал. Питання збільшення податкового потенціалу є комплексним, адже неможливо оптимізувати оподаткування фінансової установи, показники діяльності якої мають від'ємне значення. Реалізація податкових резервів фінансового ринку можлива за вирішення ключових проблем його функціонування. Відсутність стандартизованих

підходів та концептуальних теоретичних положень визначення податкового потенціалу фінансового ринку створюють необхідність наукового пошуку в даному напрямі. Адаже за відсутності теоретичних засад формування податкового потенціалу неможливим є ані його оцінка, ані розробка напрямів оптимізації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Чимало вчених дослідників займались проблематикою оподаткування фінансових установ. Багато праць присвячено вивченню проблем різних сегментів фінансового ринку. Новизну та концептуальну цікавість з цієї тематики становлять праці таких науковців: Гаджикубранова Д.М., Гуменного А.А., Єфименко Т.І., Зими І.В., Ісаковів Ф.С., Коломиєць А.А., Паєнко Т.В., Примостки Л.А., Осипова С.Л., Сітшаєвої А.Д., Суглобова А.Є., Тарангул Л.А. та ін.

Разом з тим, зважаючи на наявність нереалізованого податкового потенціалу вітчизняного фінансового ринку,

Таблиця 1. Класифікація податкового потенціалу

№ п/п	Класифікаційна ознака	Види
1	Таксономічність за видостворюючою ознакою	- податковий потенціал по оподаткуванню майна; - податковий потенціал по оподаткуванню доходів; - податковий потенціал по оподаткуванню споживача
2	За ознакою реалізованості	- реалізований податковий потенціал (виробничої чи невиробничої сфери); - нереалізований податковий потенціал (з порушенням фінансового права та без порушення фінансового права)
3	За мерологічною ознакою	види відповідно до кількості податків та платежів;
4	За територіальною ознакою	- податковий потенціал країни; - податковий потенціал регіону; - податковий потенціал суб'єкта
5	За ознакою системності	- податковий потенціал домашніх господарств; - податковий потенціал сектору фінансових корпорацій; - податковий потенціал сектору нефінансових корпорацій

Джерело: побудовано та доповнено автором на основі [3].

потребують подальшого досліджень питання щодо визначення сутності цього поняття, систематизації факторів його формування, а також визначення його видів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Враховуючи актуальність тематики дослідження, відсутність єдиного підходу щодо формування податкового потенціалу фінансового ринку метою статті визначено узагальнення та систематизація та вдосконалення існуючих теоретичних положень формування податкового потенціалу фінансового ринку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Теоретичний огляд сутності податкового потенціалу має не аби яке значення при вивченні практичних аспектів у даному напрямі. Адже межі охоплення, функції та значення можливо визначити лише розуміючи сутність. На сьогодні питання трактування поняття податкового потенціалу є малодослідженим, а існуючі дослідження не мають єдиної концепції та ґрунтуються на кардинально різних підходах, що значно ускладнює завдання.

Варто відзначити, що існують думки про те, що податковий потенціал є частиною фінансового потенціалу. Якщо фінансовий потенціал включає сукупність усіх фінансових ресурсів того чи іншого підприємства, регіону, галузі, то податковий потенціал є лише частиною цих ресурсів, яка відповідно до чинного податкового законодавства є потенційно можливою сумою податкових баз, які є основою для обчислення всієї сукупності податків і обов'язкових платежів цього підприємства, регіону, галузі. До складу фінансового потенціалу можуть входити фінансові ресурси, які або взагалі не складають об'єкта оподаткування в рамках прийнятої в державі податкової системи, або підпадають під оподаткування частково [1, с. 7].

Останнє твердження є досить сумнівним, адже якщо об'єкт підлягає навіть частковому оподаткуванню, то, на нашу думку, повинен бути частиною фінансового потенціалу.

Сітшаєва А. З. стверджує, що це поняття слід розглядати з позиції широкого та вузького трактування. У широкому сенсі "податковий потенціал" — це сукупний обсяг оподатковуваних ресурсів підприємства, регіону, галузі, країни (з позиції держави) і максимальний обсяг податкового навантаження, яку можуть забезпечити ресурсами платники податків — підприємство, підприємства, регіону, підприємства галузі, підприємства країни (з позиції платників податків). У більш вузькому, практичному, сенсі "податковий потенціал" є максимальною можливою сумою надходжень податків і зборів в, обчислених в умовах чинного законодавства (з позиції держави) і максимальною можливою сумою платежів податків і зборів, обчислених в умовах чинного законодавства (з позиції платників податків) [2].

Варто відмітити, що умовно погляди науковців можливо розділити на 2 великих групи. Одні розглядають податковий потенціал з позиції податкових органів, або фіскальну складову, інші ж зі сторони суб'єктів, що сплачують податки (або ж сукупності таких суб'єктів в певній

обмеженій території) за певний період часу. Зауважимо, що, на нашу думку, слушнішим в цьому контексті є дослідження податкового потенціалу із другої позиції. Адже кількісне визначення податкового потенціалу у першому випадку є вкрай не точним і може базуватися лише на показниках прогнозу. З цієї позиції підходять науковці, що виділяють рівні дослідження податкового потенціалу.

Так, досліджуючи класифікацію підходів до трактування податкового потенціалу Гаджикурбанова Д.М., відзначає що усі підходи можна поділити на ресурсні та дохідні. З точки зору ресурсного підходу податковий потенціал розглядається як сукупність ресурсів, що класифіковано за різними ознаками, зокрема: підлягають оподаткуванню, оподатковані, фінансові [3, с. 97].

В основі ресурсного підходу до трактування поняття податкового потенціалу лежить теза про те, що податковий потенціал — будь-які кошти, які можуть бути використані державою в якості основи для формування податкової бази. Саме такий підхід використовуємо для оцінки податкового потенціалу фінансового ринку України.

Що ж до дохідного підходу, то взаємозв'язок податкових ресурсів (ресурсний підхід) і податкових доходів (дохідний підхід) відповідає взаємозв'язку показників запasu і потоку. На першому етапі відбувається виявлення оподатковуваних ресурсів, формування на їх основі бази оподаткування і податкових ресурсів. Далі податкові ресурси мобілізуються державою, у результаті генерується потік податкових доходів. Відповідно податкові ресурси первинні по відношенню до податкових доходів. Однак при цьому генерування податкових доходів забезпечує можливість для підтримки прийнятної соціально-економічної кон'юнктури функціонування держави і суспільства в цілому і, таким чином, є базовою передумовою подальшого відтворення податкових ресурсів.

З точки зору змісту виділяють такі підходи до трактування податкового потенціалу:

- міжбюджетний;
- результативний;
- відтворювальний;
- генеруючий.

З позиції міжбюджетного підходу "податковий потенціал" є можливим податковим доходом, що припадає на душу населення і генерований відповідними органами влади за фінансовий рік при єдиних умовах оподаткування [4].

Результативний підхід доречний за умови постановки цілей та їх досягнення через реалізацію податкового потенціалу в конкретних умовах господарювання. Податковий потенціал — це максимально можливі податкові ресурси суспільства для задоволення соціальних потреб населення, сформованих при мінімально допустимих розмірах вилучення частини доходів у господарюючих суб'єктах і фізичних осіб [5].

Що ж до відтворювального підходу трактування поняття податкового потенціалу, то за його умовами податкова система це складник системи відтворення, а податковий потенціал є результатом відтворювального процесу.

Генеруючий підхід дещо схожий з попереднім відтворювальним, проте податковий потенціал розглядається в

контексті генерування податкових платежів через функціонування відтворювальної системи з метою виконання функцій держави.

У таблиці 1 наведено класифікаційні ознаки, за якими можна поділити податковий потенціал на види. За таксономічністю видоутворення варто виокремити податковий потенціал по потенціал по оподаткуванню майна, податковий потенціал по оподаткуванню доходів, податковий потенціал по оподаткуванню споживача.

Запропонований поділ дозволяє досліджувати склад і структуру податкового потенціалу з точки зору економічного змісту об'єкта оподаткування, в тому числі з огляду на розподіл потенціалу за суб'єктам права, їх доходами, майном і споживанням.

З позиції реалізованості податковий потенціал буває двох видів: реалізований податковий потенціал (виробничої чи невиробничої сфери), а також нереалізований податковий потенціал (з порушенням фінансового права та без порушення фінансового права). Класифікація за цією ознакою може передавати порушення податкового законодавства, в тому числі і ухилення від сплати податків, зокрема, податковий потенціал може бути реалізований не в повній мірі без порушення фінансове право через включення в його оцінку податкових пільг, або ж наявність умисного або ненавмисного приховування частини доходів чи майна суб'єкта. Зрозумілим та логічним є виокремлення податкового потенціалу за видами існуючих податків чи зборів. Адже потенціал за кожним може мати свої особливості оцінки та обліку. Те ж саме із поділом податкового потенціалу за територіальною ознакою. Так, податковий потенціал країни складається із більш низьких ланок, де відбувається формування податкового потенціалу, зокрема: податковий потенціал регіону, податковий потенціал суб'єкта. Відповідно до того, в якій ланці економічної системи відбувається формування податкового потенціалу, варто виділити податковий потенціал домашніх господарств, податковий потенціал сектору фінансових корпорацій та податковий потенціал сектору нефінансових корпорацій.

На фінансовому ринку будь-якої країни відбувається надання фінансових послуг, через що суб'єкти надання цих послуг отримують чималі прибутки. Саме це дозволяє стверджувати що потужним джерелом формування податкового потенціалу є фінансовий ринок. Особливості оподаткування фінансових послуг, складний механізм їх оцінки та обліку ускладнюють процес дослідження податкового потенціалу, що відображає невелику кількість наукових праць, що стосуються даного напрямку.

Важко відзначити що за ієрархічною підпорядкованістю податковий потенціал є частиною фіскального потенціалу (рис. 1), що включає не лише потенціал по податках, а й митний потенціал.

Поруч із фінансовим ринком функціонує реальний сектор економіки (або ж сектор нефінансових корпорацій) що продукує додану вартість, а результати якого підлягають оподаткуванню. Саме тому і ієрархічній підпорядкованості податковий потенціал фінансового ринку є останнім. Проте податковий потенціал фінансового ринку також можна класифікувати за різними ознаками. Зокрема можна вивчати податковий потенціал ринку банківських послуг та послуг небанківських фінансово-кредитних посередників. Також можливо використати більш детальний підхід і виокремити податковий потенціал банків, страхових компаній, кредитних спілок, ломбардів, фінансових компаній, фондів бірж і інших фінансових посередників, що діють на фінансовому ринку.

У міжнародній практиці виокремлюють ринок депозитних та не депозитних корпорацій, де до депозитних корпорацій відносять кредитні спілки та банківські установи, всіх інших фінансових посередників відносять до не депозитних корпорацій. В такому випадку варто виокремити податковий потенціал ринку депозитних корпорацій та ринку недепозитних корпорацій.

Виходячи з ресурсного підходу до трактування поняття податкового потенціалу, варто сформулювати визначення податкового потенціалу фінансового ринку. Податковий потенціал фінансового ринку — фінансові ресурси, що формуються в межах сегментів фінансового ринку певної країни в умовах певної податкової системи та складаються з внутрішніх економічних джерел за фінансовий рік і можуть бути мобілізовані відповідними органами влади.

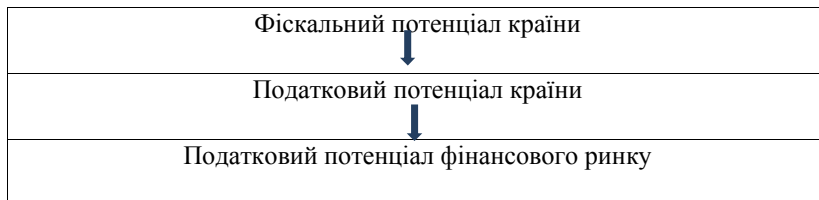

Рис. 1. Ієрархічна підпорядкованість податкового потенціалу фінансового ринку

Джерело: розроблено автором.

Що ж до чинників формування податкового потенціалу фінансового ринку, то варто погодитись з Ісхаковою І.С., яка пропонує чинники формування податкового потенціалу ділити на внутрішні та зовнішні, якщо це стосується податкового потенціалу регіону. Проте, таку класифікацію доцільно імплементувати що до дослідження податкового потенціалу фінансового ринку та його сегментів.

За джерелом виникнення всю сукупність факторів можна розділити на дві групи: зовнішні і внутрішні. До зовнішніх слід відносити фактори, які впливають на податковий потенціал фінансового ринку через державний механізм впливу або включають у себе певні вихідні умови розвитку того чи іншого сектору. Їх особливість полягає в тому, що суб'єкти сектору фінансового ринку не можуть значним чином вплинути на зміну цих факторів. Під внутрішніми розуміються такі чинники, які великою мірою залежать від спеціалізованих регулюючих органів певного сектору фінансового ринку і зусилля повинні бути спрямовані на переважне використання таких факторів. Вони відіграють визначальну роль у формуванні податкового потенціалу фінансового ринку [6, с. 89].

Детальніше розглянемо внутрішні фактори. Першим із них є податкове законодавство. Оподаткування фінансового сектору є складовою загальної системи оподаткування. Під податковим регулюванням фінансового сектору розуміються чітко визначені за цілями й очікуваними результатами зміни в системі його оподаткування, котрі пов'язуються з необхідністю: а) реагування на явища і процеси, що відбуваються в цьому секторі; б) попередження негативних явищ та процесів, які можуть відбутися в секторі; в) сприяння посиленню, розвитку певних явищ і процесів, котрі вже спостерігаються або бажані у фінансовому секторі [7].

Другим внутрішнім фактором є інфляційні процеси. Інфляція проявляється в загальному підвищенні рівня всіх цін під дією інфляції податкова база всіх сегментів фінансового ринку, будучи основою податкового потенціалу — розширюється. Але це збільшення є уявним і для достовірної оцінки податкової бази секторів фінансового ринку. За певний часовий період необхідна її коригування на коефіцієнт інфляції, покликаний нівелювати вплив інфляції на розмір податкової бази.

Гуменний А.А. відзначає навіть незначна різниця у рівні інфляції негативно відображається на формуванні та нарощенні податкового потенціалу на ринку цінних паперів [8, с. 328]. Це ж стосується не лише сегменту цінних паперів, а й інших активів, що обертаються на фінансовому ринку.

Одним із факторів є формування податкового потенціалу фінансового ринку є глобалізаційні процеси. Процеси глобалізації економіки надають істотний вплив на характер і наслідки дії традиційних податкових механізмів. Фінансовий ринок вважається найвразливішим до негативних наслідків глобалізації, що суттєво зменшує податковий потенціал.

Рівень заощаджень є ще одним із важливих факторів формування податкового потенціалу фінансового ринку, адже трансформуються в інвестиційні ресурси, що перерозподіляються на фінансовому ринку, забезпечуючи його функціонування. Фактор рівня заощадження тісно переплітається з рівнем довіри населення до суб'єктів фінансового ринку.

До факторів формування податкового потенціалу фінансового ринку можна віднести рівень податкової культури. Податкова культура — це комплексна характеристика свідомості людини, сформована в процесі навчання і виховання, що відображає рівень розвитку, його міру переконання в необхідності сплати податків. Основними складовими, які визначають рівень податкової культури,

є податкове законодавство і податкове адміністрування [9, с. 114].

У контексті використання ресурсного підходу до трактування та оцінки податкового потенціалу фінансового ринку до чинників, що його визначають варто додати наступні.

Виробничий фактор є результатом діяльності в основних секторах фінансового ринку. Кількість та обсяги наданих фінансових послуг чітко відображають цей фактор.

Стан і ефективність використання трудового фактора фінансового ринку зумовлюють реальний стан економіки, економічні та соціальні показники і перспективи його розвитку. Трудовий фактор впливає на податковий потенціал регіону через доходи громадян, споживання продуктів харчування та інших необхідних товарів і послуг, накопичення капіталу.

Досить суттєвим є фактор інноваційно-інвестиційний, що характеризує активність інвестицій на фінансовому ринку, а використання інновацій. Коли інвестиційний клімат країни сприяє розвитку інвестування на фінансовому ринку можна спостерігати притік внутрішніх та зовнішніх інвестицій, що сприяє розширенню бази оподаткування. Це відбувається за рахунок надання нових видів послуг, зростання доходів населення.

Формування податкової політики і механізму оподаткування відбувається під впливом багатьох чинників. Одним з них є прогноз можливої податкової бази на різних секторах фінансового ринку, виходячи з діючих норм законодавства і передбачуваних змін, що випливають із завдань, що диктуються податковою політикою органів влади певної країни. В результаті в теорію оподаткування та адміністрування було введено поняття податкового потенціалу фінансового ринку.

На думку д. е. н., професора Паєнтко Т.В., на сьогоднішній день існує декілька методів оцінки податкового потенціалу, однак всі вони призначені для оцінки податкового потенціалу території. У загальному вигляді оцінка податкового потенціалу може здійснюватися на основі абсолютних показників (статика) та на основі індексів (динаміка). Оцінюючи податковий потенціал фінансового ринку, необхідно використовувати і абсолютні показники (для визначення обсягу прихованих резервів), і відносні (для характеристики тенденцій формування і реалізації податкового потенціалу фінансового ринку). Тому при оцінці податкового потенціалу фінансового ринку необхідно виділити два напрями [10, с. 146]:

— інтегральний, який буде ілюструвати загальні тенденції формування податкового потенціалу фінансового ринку в залежності від тенденцій його розвитку. Застосування інтегральної методики потребує вибору базових показників розвитку фінансового ринку, які мають безпосередній вплив на обсяги податкових надходжень, мобілізованих від операцій на фінансовому ринку;

— кількісний, який дозволяє оцінити обсяг недоотриманих податкових надходжень по ключових податках, які сплачують учасники фінансового ринку.

Оподаткування кожного сектору фінансового ринку має свої особливості, що безумовно є особливістю формування податкового потенціалу.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження тематики виявлено, що така проблематика потребує подальших наукових розробок, зокрема в напрямі вивчення підходів до оцінки податкового потенціалу фінансового ринку та його секторів.

Здійснивши огляд сутності поняття податковий потенціал, вдалось встановити, що існує велика кількість думок на цей рахунок. З позиції можливості оцінки податкового потенціалу варто використовувати ресурсний підхід до трактування та вважати податковий потенціал — ресурсами, що формуються в умовах певної податкової системи та складаються з внутрішніх економічних джерел за фінансовий рік і можуть бути мобілізовані відповідними органами влади. Також розглянуто класифікацію податкового потенціалу, де виокремлено п'ять класифікаційних ознак.

Розглянувши фактори формування податкового потенціалу фінансового ринку, встановлено, що їх можна класифікувати на дві великі групи: внутрішні та зовнішні. Загалом до факторів формування податкового потенціалу фінансового ринку можна віднести: глобалізаційні процеси, податкова культура, рівень заощаджень, трудовий

та виробничий фактори, інвестиційно-інноваційний фактор, фактор умов оподаткування, рівень тонізації фінансового ринку та економіки. Управління розмірами податкового потенціалу фінансового ринку можна забезпечити ефективністю впливу на фактори його формування. Врахування цих факторів допомагає в повній мірі обґрунтувати і оцінити динаміку розвитку секторів фінансового ринку.

Література:

1. Коломієц А.А. О понятиях налогового и фінансового потенциалов регионов / А.А. Коломієц, А.Д. Мельник // Налоговый вестник. — 2000. — № 1. — С. 6—9.
2. Сітшаєва Л.З. Економічна сутність категорії "податковий потенціал" / Л.З. Сітшаєва // Культура народів Причорномор'я. — 2012. — № 244. — С. 184—188.
3. Гаджикурбанов Д.М. "Налоговий потенціал" в системі економічних категорій / Д.М. Гаджикурбанов, И.В. Бердичевский // Вестник фінансового університета. — 2015. — № 6. — С. 96—106.
4. Суглобов А.Е. Экономическое содержание налогового потенциала в современных моделях экономического развития / А.Е. Суглобов, Д.Н. Слободчиков // Налог и налогообложение. — 2009. — № 7. — С. 24—37.
5. Осипов С.Л. Вариативные модели измерения налогового потенциала / Л.С. Осипов, Е.С. Осипова // Ученые записки Комсомольского-на-Амуре государственного технического университета. — 2010. — № IV-2 (4). — С. 135—143.
6. Исхакова Ф.С. Определение основных факторов налогового потенциала / Ф.С. Исхакова, Ю.С. Горобец // Финансы региона. — 2007. — № 7 (46). — С. 88—91.
7. Єфименко Т.І. Антикризове податкове регулювання фінансового сектору / Т. І. Єфименко // Фінанси України. — 2011. — № 11. — С. 3—21.
8. Гуменний А.А. Чинники формування податкового потенціалу ринку цінних паперів / А.А. Гуменний, Т.В. Паєнтко // Бізнес Інформ. — 2014. — № 2. — С. 327—331.
9. Филатова Е.А. Анализ факторов, влияющих на величину налогового потенциала региона / Е.А. Филатова // Вестник экономики, права и социологии. — 2013. — № 1. — С. 112—116.
10. Паєнтко Т. В. Інтегральні та кількісні підходи в аналізі податкового потенціалу фінансового ринку / Т.В. Паєнтко // Інформаційні технології в освіті. — 2012. — № 13. — С. 144—149.

References:

1. Kolomic, A. L. end Mel'nik, A. D. (2000), "On the concepts of tax and financial potential of the region", *Nalogovij vestnik*, vol. 1, pp. 6—9.
2. Sitshaeva, L.Z. (2012), "The economic essence of the category "tax potential"", *Kul'tura narodov Prichernomor'ja*, vol. 244, pp. 184—188.
3. Gadzhikurbanov, D. M. end Berdichevskij, I. V. (2015), "Tax potential" in the system of economic categories", *Vestnik finansovogo universiteta*, vol. 6, pp. 96—106.
4. Suglobov, A.E. end Slobodchikov, D. N. (2009), "Economic content of tax potential in modern models of economic development", *Nalogi i nalogooblozhenie*, vol. 7, pp. 24—37.
5. Osipov, L.S. end Osipova, E.S. (2010), "Variable models of measuring the tax potential", *Uchenye zapiski Komsomol'skogo-na-Amure gosudarstvennogo tehniceskogo universiteta*, vol. IV-2 (4), pp. 135—143.
6. Ishakova, F.S. end Gorobec, Ju. S. (2007), "Determination of the main factors of the tax potential", *Finansy regiona*, vol. 7 (46), pp. 88—91.
7. Yefymenko, T.I. (2011), "Anti-crisis tax regulation of the financial sector", *Finansy Ukrainy*, vol. 11, pp. 3—21.
8. Humennyj, A.A. end Paientko, T.V. (2014), "Factors for the formation of the tax potential of the securities market", *Biznes inform*, vol. 2, pp. 327—331.
9. Filatova, E.A. (2013), "Analysis of factors influencing the size of the tax potential of the region", *Vestnik jekonomiki, prava i sociologii*, vol. 1, pp. 112—116.
10. Paientko, T.V. (2012), "Integral and quantitative approaches to the analysis of the tax potential of the financial market", *Informatsijni tekhnologii v osviti*, vol. 13, pp. 144—149.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2018 р.